

Andrzej Kapiszewski

MILAD HANNA, O DIALOGU CYWILIZACJI,
CZYLI O POTRZEBIE AKCEPTOWANIA INNYCH,
[WYBÓR I TŁUMACZENIE J. ZDANOWSKI,
WYDAWNICTWO NAUKOWE ASKON, WARSZAWA 2004, 158 s.]

Milad Hanna to egipski intelektualista, działacz społeczny związany z opozycją demokratyczną w Egipcie, współtwórca egipskiego ruchu socjaldemokratycznego, członek parlamentu z okręgu biednej dzielnicy Szubra, gdzie się urodził w rodzinie Koptów, chrześcijan jednego z Kościołów wschodnich. W 1976 był jednym z założycieli Zjednoczonej Partii Postępu. Po aresztowaniu w 1981 r. odszedł z polityki i poświęcił się działalności charytatywnej i kulturalnej. Jest m.in. członkiem Najwyższej Rady Kultury Egiptu, prestiżowej instytucji, w której zasiada dożywotnio obok Nagiba Mahfuza, laureata Nagrody Nobla z dziedziny literatury. Milad Hanna znany jest z podejmowania licznych działań na rzecz porozumienia między kulturami. Jego dom stał się tradycyjnym miejscem spotkań muzułmanów i chrześcijan z okazji zakończenia świętego w islamie ramadanu. To wreszcie autor wielu publikacji o różnorodności, tolerancji, tożsamości egipskiej, dziejach Koptów i stosunkach chrześcijańsko-muzułmańskich na Bliskim Wschodzie.

Recenzowany tytuł zawiera wybór tekstów z dwóch książek Milada Hanny: *Kubul al-achar* (angielska wersja ukazała się pod tytułem *Acceptance of the Other*) oraz *Seven Pillars of Egyptian Identity*. Pierwsza z nich miała cztery wydania i wyszła w sumie w nakładzie 60 tysięcy egzemplarzy. Wydanie drugie wyszło w serii książek sponsorowanych przez fundację Suzane Mubarak¹, która działała na polu krzewienia oświaty. Książka *Kubul al-achar* została przetłumaczona na kilka języków i przyniosła autorowi uznanie międzynarodowe, m.in. tytuł najlepszej książki na Międzyna-

¹ Prestiżowa fundacja żony prezydenta Egiptu.

rodowych Targach Książki w Kairze w 1998 r. Przyczyniła się w dużym stopniu do tego, że Milad Hanna został kawalerem szwedzkiego Orderu Gwiazdy Polarnej²; w tym samym roku wręczono mu Nagrodę im. Bolívara, przyznaną przez UNESCO za wybitne zasługi na polu kultury. Jest jedynym człowiekiem w świecie arabskim, który dostąpił tego zaszczytu.

Książka *O dialogu cywilizacji* przedstawia panoramę stosunków międzynarodowych we współczesnym świecie i dzieje idei od Oświecenia po czasy najnowsze. Autora interesują szczególnie ideologie oparte na nienawiści i stereotypach. Odwoływanie się w polityce do uprzedzeń rasowych, etnicznych i religijnych uważa za szczególnie niebezpieczne i niczym nie usprawiedliwione. Punktem wyjścia rozważań Autora jest konstatacja prostego faktu, iż nikt z nas nie wybiera w momencie narodzin ani religii, ani koloru skóry, ani ojczyzny, ani nawet imienia. Jest to prawo natury i wola uniwersalnego Rozumu. Zróznicowanie i odmienność jest podstawową cechą świata i powszechnym środowiskiem, które otacza każdego z nas. Dotyczy zarówno środowiska ludzi, jak i zwierząt oraz roślin. Czyż nie powinniśmy tego faktu rozumieć i szanować? Czyż nie powinniśmy być tolerancyjni wobec inności i odmienności? Zróznicowanie cywilizacyjne i kulturowe jest przecież elementem wzbogacającym ludzkość. Czy więc rzeczywiście walka cywilizacji lub marksistowska walka klas są głównymi siłami historii i motorem rozwoju cywilizacji ludzkiej? – pyta Autor. Jego odpowiedź jest jednoznaczna. Akceptujemy ludzi innych kulturowo, bądźmy tolerancyjni wobec kulturowej odmienności, gdyż stanowi ona płaszczyznę zdrowej konkurencji między społeczeństwami i w poszczególnych społeczeństwach, oraz główną siłę sprawczą rozwoju historii i cywilizacji. Technie to być może idealizmem i moralizatorstwem, ale właśnie takie jest przesłanie książki.

Hanna uważa, że po 11 września 2001 r. stan stosunków i umysłów po obydwu stronach jest tak opłakany, że aby uniknąć kolejnych zderzeń, należy apelować do najgłębszych pokładów ludzkiej świadomości i odwoływać się do spraw podstawowych dla ludzkiej egzystencji. Autor jednoznacznie potępia terrorizm. Nazywa go wytworem chorej wyobraźni wyizolowanych grup ekstremistów. Hanna, chrześcijanin, broni islamu przed zarzutami, że działania terrorystyczne są integralną częścią filozofii islamu. Przykłady Indian w Ameryce Północnej, Żydów w Europie czy Ormian w Turcji w 1915 r. pokazują, jak groźne są stereotypy kulturowe i rozbudzona wrogość wobec innych ras, narodów i religii. Milad Hanna, przypomnijmy raz jeszcze – chrześcijanin – obawia się, że kolejną ofiarą uprzedzeń tego rodzaju mogą stać się wyznawcy islamu.

Czytelnik znajdzie w książce dużo ciekawie podanych wiadomości o Egipcie, o jego społeczeństwie, zwłaszcza elicie politycznej, mechanizmach sprawowania władzy, wreszcie o Kościele koptyjskim. Jest to wiedza z pierwszej ręki i spojrzenie na Bliski Wschód oczami człowieka Bliskiego Wschodu. Takich publikacji ciągle nie jest zbyt wiele na naszym rynku wydawniczym. Wielkie uznanie dla Jerzego Zdankowskiego za udostępnienie tej pozycji polskiemu czytelnikowi.

² Milad Hanna otrzymał ten order od szwedzkiego króla Karola Gustawa.